

GAZETA

MAZILILOR ȘI RĂZEȘILOR

BUCOVINENI.

Apare de două ori pe lună.

Abonamentul în țară :		Abonamentul în România și străinătate :	
Pe an	6 cor.—	Pe an	8 lei.
Pe șese luni	3 cor.—	Pe șese luni	4 lei.
Un număr 30 bani.			

Redacția și Administrația: Cernăuți, Str. Metgher 8.

Romanizare sau Rutenizare ?

(Urmare și fine).

BCU Cluj / ~~Le~~ **Rassă curată** Library Cluj

Pentru a ajunge la o expansiune națională cât de mare, fiecare popor ținde, nu numai să se conserve, dară chiar să asimileze elemente din alte popoare, eventual să desnaționalizeze masse întregi ale acestora. Așa cearcă să facă Ungurii cu Românii, așa fac Rușii cu Polonii și totașa Polonii din Austria cu Rutenii. Firește că aceste națiuni dominante comit o mare nedreptate față de națiunile pe cari le împiedecă dela viață națională, deoarece acestea sunt pe teritoriul lor propriu din cele mai vechi timpuri. Și nedreptatea e cu atât mai greu simțită, cu cât mijloacele de opresiune sunt mai tiranice, și cu cât stăpânirea asupritorilor e de dată mai recentă. Acum, să luăm cazul că și Românii din Bucovina ar fi națiunea dominantă în țară și ar căuta să desnaționalizeze pe Ruteni. Ar fi aceasta o nedreptate? Putem spune cu cugetul curat că nu, și anume din simpla cauză că Ruteii nu au nici un merit pentru țară,

fiind veniți de abia în decursul celor din urmă o sută treizeci de ani. Bucovina a fost pentru ei o țară de refugiu, de hrană și câștig. Venind, ei n'au adus cu ei nimica, și unde s'au așezat, au luat locul fiilor țării. Dacă Românii, având putința, ar proceda chiar cu mijloace aspre față de Rutenii în chestii naționale, de exemplu acordându-le sprijin din Fondul bisericesc românesc numai cu condiția ca să renunțe la viața națională proprie, ei nu s'ar putea asemena cu națiunile dominante amintite mai sus, căci procedura lor ar fi numai un mijloc de apărare, spre a nu fi ei desnaționalizați de niște mosafiri nechemați, în propria lor țară.

Însă, Românii nu mai sunt poporul despre care s'ar putea zice că voința lui e hotărâtoare în Bucovina, nu mai sunt pentru că atuncia când au putut să domineze nu au înțeles-o, iar acuma nu mai au putința să aibă o influență simțitoare, întâiu din cauza unor simpatii prea mari ale guvernanților față de Rutenii și doilea, și mai cu samă, din cauza neunirii lor. Iar în chestii naționale, Românii sunt aproape cu desăvârșire neputincioși, pentru că ce zice unul, altul deszice, iscodind chiar argumente istorice și quasi științifice pentru a scrie și vorbi în favorul Rutenilor mai bine chiar decât i-ar ajunge mintea pe ei înșiși să apere cauza lor. Un astfel de argument pe lângă afirmarea că Rutenii ar fi fost în majoritate chiar dela anul 1775 încoace e că Românii din Bucovina ar fi asimilat acum prea mulți Ruteni așa că rasa latină ar fi în pericol să degenereze pe aceste plaiuri. Of, cu câtă duiosie se va îndrepta privirea strămoșului Traian din raiul roman asupra d-lui Aurel Onciul care de odată se arată mai român decât toți Românii, sau cum s'ar zice mai catolic decât papa! Nici Germanii, nici Ungurii, nici Muscalii nu se tem de amestecul sângelui cu alte rase, numai cât să rămăe stăpânitoare naționalitatea lor. Singuri Românii, după atâta amestec cu Slavii, ale cărui

urme neșterse i-au rămas în graiul românesc de pretutindeni, să se sparie ulterior de urmările nefaste ale unei »corciri«, care fiind fapt împlinit, nu se poate repara. În sensul acesta, toate popoarele latine de azi sunt »corciturii«, fiind amestecat elementul latin cu atâtea altele, și cu toate acestea, »latina gintă«, așa cum este, pășeste »în fruntea altor ginte, vărsând lumină în urma ei«, ceea ce nu e numai o frumoasă frază poetică ci corespunde realității. Românii din Bucovina nu mai formează o rasă curată latină, dar nici partea cea mai mare a Rutenilor nu mai este rasa curată galițiană. Incuscrirea cu Românii și desnaționalizarea unui număr mare al acestora (în Stăneștii de sus, de pildă, cel mai răspândit nume de familie e »Florescul«), au făcut ca țaranul rutean din Bucovina să nu mai aibă nici o asemănare bătătoare la ochi ca țaranul din Galiția. Cine voiește să se încredințeze despre aceasta, să privească la oamenii ce peregrinează din Galiția cu prilejul hramului bisericii unite din Cernăuți și va vedea cât de puțin seamănă cu țaranii din Bucovina »fruntașii« galițieni, mici de statură, cu ochi spălăciți, cu părul bălan, îmbrăcați în bluze roșii și albastre, scurte până la brâu, cu mâneci numai până la coate, având pe cap țilindre înalte de paie, iar în loc de brâu curelușe înguste, împodobite cu bumbi mari de alamă.

5. „Sinceritatea“ în lupta națională.

Ar fi deci o vanitate să pretindem noi a fi o rasă curată latină. Să fim bucuroși că, din prefacerile vremilor, am scăpat romanitatea limbii noastre și ar trebui să căutăm a păstra românesc pământul care din părinți ne-a rămas. Aceasta se poate numai prin luptă conștientă și intenzivă, folosindu-ne de toate mijloacele care pot favoriza izbânda noastră. Cel mai de samă din aceste mijloace e tradiția, care le spune și celor înstrăinați,

prin rostul bătrânilor dintr'o generație mai veche, că țara a fost românească în toată întinderea ei și că Rutenii sunt pribegi galițieni. A ne lipsi, prin rătăcire, de acest mijloc, făcând »știință« acolo unde trebuie luptă, este o adevărată trădare a intereselor românești. Mă gândesc la propunerea „Foi Poporului“, de-a se face studii etnografice pentru a constata ce e român și ce ruten în această țară, pentru a câștiga o bază de conduită în chestii naționale. Fără a nega folosul oricărui studiu obiectiv, trebuie să relevăm că intenția cu care propunerea e făcută, e un exces de »sinceritate« față de Ruteni, care e identic cu promovarea directă a intereselor lor.

Pentru a arăta câtă rătăcire stă în această intenție, să ne fie permisă următoarea comparare: Un boier, ai cărui moși-strămoși au fost stăpâni pe moșia ce și el o stăpânește, primește o sută de argați sau lucrători în sâmbrie. După câți-va ani, boierul moare și lasă mai mulți moștenitori. Argații însă se rădică și ei cu pretențiuni asupra moșiei, cerând parte egală cu fii boierului. Dacă etnograful dela »Foaia Poporului« sau d. Aurel Onciul însuși, ar fi chemat să judece cearta între moștenitori și argați, le-ar da el acestor din urmă dreptate? Acelaș raport e între Românii și Rutenii din Bucovina. Studii etnografice ne trebuie, însă făcute din alt punct de vedere, și anume pentru a arăta pretutindeni unde se poate dovedi, urmele, acum șterse ale românismului și pentru a dovedi că Românii, și nu Rutenii sunt poporul cu drepturi istorice în Bucovina. Spre scopul acesta, am face noi propunerea ca cineva, poate și »etnograful« din chestie, să caute prin arhive, doar ar afla numele familiilor pe care cea dintăiu numărătoare austriacă le-a aflat în Bucovina. Presupunem anume că Enzenberg n'a numărat familiile ca oile, ci a pus să se însemneze și numele lor. Numele acestora, cu numele

localităților depe atunci, ar folosi mult. E drept însă că nu toate familiile vor fi avut nume de familie în înțelesul de azi ceea ce a îndemnat stăpânirea mai târziu să institue comisii pentru fixarea numelor acestora, după norme ce erau lăsate în sama comisarilor. Dacă însă considerăm că comisarii au purces după bunul lor plac și câteodată în mod frivol (vezi numele de batjocură date acelora din Jidovi cari nu-și puteau cumpăra un nume frumos), atuncia lesne ne putem închipui că mulți Români nu vor fi căpătat nume românești, căci printre comisari greu de-or fi fost mulți Români. Astfel criteriul numelor devine foarte nesigur la nume slave, pentru a hotări dacă cutare individ e românizat sau e român cu nume slav impus, și trebuie să ne întoarcem iarăși la norma tradiției și a voinței poporului.

Lăsând așadară la o parte »știința« și »sinceritatea« (dece democrații nu au fost »sinceri« și atuncia când au pricinuit Centralei pagube?), să ne silim a da poporului pretutindenea unde el o cere, școală românească, liturghie românească și să nu ne facem de răs strigând în gura mare că »Societatea pentru cultură« face negoț rușinos cu suflete omenești. Cine vra să servească pe Ruteni, treacă alături de Coco, pe față, ca să știe toată lumea cu cine are de-a face. A rămânea însă român pentru a exercita un mandat românesc, făcând tot odată slujbă Rutenilor, însămnă a face negoț cu sufletul propriu, și numele ce-l poartă acest fel de negoț nu trebuie să-l spunem, îl știu toți.

* * *

Credem deci că prin expunerile noastre, am arătat că ori-ce om nepreocupat trebuie să recunoască necesitatea luptei naționale defensive și chiar ofensive, acolo unde avem putința, căci, fiind pe pământul nostru strămoșesc avem dreptul să pretindem ca, cine vine în țară să se acomodeze nouă, neadmițând să fim noi cuceriti.

Nu suntem doar în Canada nici a unui popor al banului, ci suntem în țara proprie cu un trecut istoric pe care nu avem voie să-l lăsăm să fie șters!

Dreptul părinților . . . a biruit.

Aproape de două decenii resonă neconținut plângerea: „Dați-ne voie să ne învățăm copiii în limba românească. În număroase petiții, în multe interpelații rostite în Dieta țării cer Românii să li se recunoască acel drept elementar și de sine înțeles, și care aiurea se respectează fără doar și poate, adică dreptul părinților de a hotări în care limbă au să facă copiii cursul elementar în școlile publice. În Bucovina dreptul acesta sta de un timp încoace în mâinile învățătorilor și apoi mai departe în mâna autorităților politice respective școlare. Din împrejurarea aceasta rezultă că între părinți și autoritățile școlare e vecinică ceartă privitor la limba de instrucție în satele cu populație mixtă. Tata copilului cere ca fiul său să învețe românește în școală, învățătorul îl înscrie însă la rusă. Pentru acest drept Românii au de îndurat multe șicane și trebuie adese să cheltuiască mult cu școala, îndeosebi răzeșii, care sunt izolați de satele românești și care cu toate acestea țin la creșterea românească a copiilor lor. Nu zicem nimic de acele sate unde numărul celor ce cer școală românească nu corespunde legii, dar avem sate unde sute de copii așteaptă să intre în școala românească și autoritatea școlară zice hotărât: „aveți în sat școala ruteană și altă școlă nu căpătați“. Aceasta e o nedreptate care trebuie să înceteze pentru că acei ce prin birurile lor contribuie la susținerea școlii, trebuie să aibă și dreptul a hotări ce școală să li se deie. Și dorința părinților ar trebui cu atât mai vărtos luată în samă întrucât legile existente, în prima linie legile fundamentale ale statului, garantează egala îndreptățire a tuturor naționalităților din monarhie. Și dacă fiecare popor are dreptul să se folosească de limba sa proprie înaintea dirigătorilor, să n'aibă el dreptul a se lumina și a se cultiva în aceeași limbă în instituturile publice menite pentru el?

Unde zace pricina inconvenientelor acestora? Legi avem bune și multe, dar interpretarea și aplicarea lor nu e, de multe ori, corectă și binevoitoare. Căci altfel nu ne putem explica cum de un președinte al țării (Goës) a putut să treacă la ordinea zilei peste legile împărătești decretând, în contrazicere cu legile școlare, că învățătorii au

să hotărăscă limba în care copiii au săși facă școala primară și nu părinții. Guvernorul acesta, se vede, a crezut că țara noastră fiind departe de Viena, nici legile nu mai au aceeaș putere ca acolo, ci trebuiesc îndreptate după alt calapod. Și la aceasta îndreptare s'a putut apuca cu atât mai lesne, cunoscând că majoritatea populației din Bucovina, adecă Românii sunt un popor blând și îngăduitor. Ucazul acestui prezident al țării a fost însă deadreptul îndreptat contra Românilor și le-a adus pagube enorme pe terenul școlar și iată cum și de ce.

Intăiu, inspectorii școlari de țară erau sau poloni sau nemți cari totdeauna țineau partea rutenilor și dedeau aspră poroncă învățătorilor ca la înscrieri să iasă cât se poate de mulți ruși. Iată un exemplu. Inspectorul Tumlirz vine odată la inspecție la școala românească de pe atunci din Liuzii Horecei și văzând că învățătorul instruieste numai românește și nemțește, il apucă la refenea pe învățătorul Scraba și-l amenință chiar cu destituirea pentru că n'are în școală și copii ruteni. Invățătorul se scuză că el venind la școala aceasta a aflat-o românească și de atunci de când a intrat aici în slujbă nici un tată nu i-a spus dorința că ar voi ca copilul său să învețe și rusește. Inspectorul îi reproșează învățătorului că dânsul face politică în școală și spune hotărât că aici trebuie să fie și ruteni. Tumlirz trimite apoi de două ori comisii la școala din Horecea ca să examineze copiii din școlă, dacă aceștia nu știu rutenește și în scurt școala română devine română-ruteană! Nu e aceasta propagandă ruteană făcută de un funcționar neamț al statului?

Al doilea: o samă de învățători ruși evalificați și din limba română, cari deci știau mai bine rusește căutau chiar în interesul lor propriu să elimineze limba română din școală, pentru că e mult mai ușor și mai comod să predai învățământul într'o singură limbă decât în două. Și dacă mai luăm în vedere că o atare faptă il înălța pe învățător în fața autorității școlare rutenofile, atunci vom înțelege cât de lesne se induplecau învățătorii la slavizarea școalelor. Cazuri am putea cita cu duzinele, unde învățătorii fură înaintați la posturi de învățători superiori pentru că au slavizat cutare școală.

În modul acesta în școale primare care în uricul de fondare au numai limba română ca limbă de predare, sau româna și ruteana s'au dovedit în scurt, pe baza înscrierilor făcute de învățători, lipsa de a se preda învățământul numai rutenește și, prin urmare, limba română se elimina cu totul. Așa toate școalele răzășești din districtele Coțmani și Vășcăuți s'au decretat de la masa verde de școale curat rutene, apoi multe școale din satele cu populație mixtă ale districte-

lor Cernăuți, Storojineț, și Sirete au devenit la fel numai școale rutene. În decurs de 20 de ani Românii s'au ales cu pierderi colosale pe terenul școlar și Rutenii au avansat colosal pe sama celor dintâi. Vom întreba acum: S'a romanizat sau s'a rutenizat până acum în Bucovina, și cine a favorizat rutenisarea, nu autoritățile școlare ?

Și trebuie să relevăm că Românii, văzându-și slavizați copiii cu forța, n'aveau nici o putință să se apere, pentru că toate jalbele înaintate erau zădarnice pentru că nu se rezolvau, toate recursurile rămăneau închise cu anii în sertarele funcționarilor de la guvern și nici unui recurs nu i se da drumul la Viena. Dovadă clasică avem în cazul din Mihalcea unde aproape 15 ani s'a trăgănat rezolvirea afacerii școlare.

Abia decând a venit la Cernăuți ca prezident al Bucovinei d. conte de Meran, care n'are nevoie de sprijinul lui Coco Wassilko pentru ași menține poziția în țară, samănă că lucrurile se îndreaptă, cel puțin nu se observă amestecul fătîș al funcționarilor statului în lupta națională între Români și Ruteni. Actualul prezident al țării caută să se informeze despre adevărata stare a lucrurilor, hotărât fiind a direge treburile țării cu obiectivitate și fără a lua în samă veleitățile cutărui politician. Românii își reinnoiesc cererile lor juste pe terenul școlar, Mihălcenii înaintează recurs contra hotărârii consiliului școlar de țară din vara anului 1913, prin care la Mihalcea li se dau ca de batjocură 2 clase publice românești pentru 80 de copii și Rutenilor li se dau 4 clase publice pentru nici un copil — pentru că toți copiii din sat cercetează școala particulară românească. Mihălcenii protestează îndeosebi contra modului de înșcolire pe baza recensământului „rectificat” care a început a se pune în aplicare la cererea lui Omelian Popowicz, fost inspektor școlar rutean și actual membru în Comitetul țării. Prezidentul țării, contrar cu obiceiul prezidenților de până acum, care mușamalizau plângerile Românilor, trimite recursul Mihălcenilor la Viena cătră Ministeriul cultelor și instrucțiunii publice. Ministeriul, cercetând cu amănuntul plângerea sătenilor și examinând actele pe care se sprijinea recursul, a aflat că Mihălcenii au dreptate și a hotărât ca consiliul școlar de țară să activeze în Mihalcea numai o școală românească. Cu aceasta Ministeriul reparaază nedreptatea ce li s'a făcut Românilor de acolo prefăcându-se școala românească în una rusască.

Cu deciziunea aceasta, însă, se spulberă și neazul aceluia prezident al țării care lăsa înșcolirea copiilor după naționalitate la bunul plac al conducătorilor școlari fără a se lua în samă dorința părinților. Emisul Ministeriului spune lămurit că la înșcolire n'are

să se puie recenzământul ca bază ci voința părinților are să fie singură hotărâtoare. Astfel de la toamna anului curent Mihălcenii se vor putea bucura iar cu o școală publică românească în satul lor, școală cum au avut-o de la început. Și inimele tuturor Românilor din țară se vor umplea de bucurie, pentru că e o adevărată mândrie să vezi pe niște oameni simpli, fără învățătură, luptând cu atâta stăruință și cu atâta îndârjire pentru un drept al lor.

Ne aducem aminte de o pildă frumoasă de acum 12 ani, cum o Româncă știa să-și apere acelaș drept natural și inalienabil pentru care au luptat și Mihălcenii. Era o Ipoteștiancă care a avut îndrăzneala să afirme dreptul său în fața prefectului din Suceava, tot un neamț rutenofil. Femeia fu palmuită de prefect pentru marea ei „îndrăzneală“, dară cu toată brutalitatea acestui căpitan districtual femeia n'a lăsat din dreptul său. Atuncia Ipoteștenii au biruit apărându-se de încercările de slavizare ale autorității politice, astăzi biruesc Mihălcenii contra aceloraș încercări. Biruința acestor din urmă e cu atât mai frumoasă și mai înălțătoare întru cât lupta care le-a pecetluit izbânda a ținut vreme lungă — peste 10 ani. Și Mihălcenii au dat pildă că știu să-și apere limba, gustând câțiva dintre ei și din amarul închisorii apărându-și dreptul lor pentru școala românească.

În mod logic ar trebui să se rezolve, conform hotărârii Ministeriului în cazul Mihalcea, toate chestiunile școlare din acele sate unde starea lucrurilor e anologă, precum în Măreței, Calineștii lui Cuparencu și Ienachi, Cotul-Bainschi, Costești, Comărești etc. Săvârși-se vor oare aceste schimbări cu binele sau ba? Vom vedea în scurt. În ori ce caz, însă, noi n'avem voie să desarmăm și să așteptăm mila guvernului, ci trebuie să ne silim a ne susține pozițiile cu mijloacele noastre proprii pentru că nu putem ști câte cazuri ca la Mihalcea se vor mai repeta pe terenul școlar.

In era sanărilor.

După sanarea băncilor raiffeisen care de fapt încă nici astăzi nu sunt sanate pentrucă duc aceiaș nevoie de bani ca și înaintea de sanare, a venit rândul ca și finanțele țării să fie sanate. După multă târguială între reprezentanții guvernului central și reprezentanții poporului din Bucovina s'a acordat Comitetului țării din fondurile statului suma de 700 de mii de coroane.

Pentru a ușura statului sanarea finanțelor țării a venit un deputat ucrain și greco-catolic (adecă uniat) care e Lukasiwicz pe o idee originală. Acest deputat s'a gândit: Fondul religios al bisericii ortodoxe din Bucovina are bani, de ce să nu se ieie din fond și să nu se deie țării ca și ea să aibă bani din belșug? Și pentru că lucrul nu merge nitam-nisam a zis deputatul Lukasiwicz în parlament următoarele: Menirea fondului religios este a susține bisericele și școlile, deci fondul religios să fie ținut a contribui la fondul școlar al țării cu o sumă mai mare și în așa mod i s'ar ajuta Comitetului țării care, banii ce-i dă astăzi pentru școli i-ar putea folosi pentru alte nevoi. Da, numai un lucru a scăpat din vedere ucrainul Lukasiwicz că fondul are să înlesniască și susținerea școalelor, dar numai a celor confesionale. Fondul școlar al țării însă nu e de loc confesional pentru că susține atât școli greco-orientale cât și catolice și chiar și evreiești, după cum și birnicii sunt de diferite confesii. Atunci cum să fie silit fondul nostru religios să contribuie la susținerea școalelor catolice și evreiești? Și, mai departe, dorește ucrainul Lukasiwicz ca fondul să înlesniască ucrainilor salarizarea celor 165 de învățători uniati, aduși la Bucovina acum câțiva ani? E o obraznicie nemai auzită din partea acestui uniat de a întinde laba la averea fondului nostru ortodox-oriental. Poftească să ceară careva ca evreii să contribuie din fondul lor confesional la susținerea școalelor publice și să vezi ce răspuns va căpăta. Fondul religios susține, ce e drept, conform menirii sale, trei școli secundare (una în Suceava și două în Cernăuți), apoi facultatea teologică, școala cantorală și o școală primară în Cernăuți, dar aceste școli sunt școli confesionale și stau supt controlul consistorului. Chiar și numirile puterilor didactice atârnă la numitele școli de votul consistoriului, încolo contribuie fondul religios și așa destul la fondul școlar al țării ca mare proprietar.

Cu prilejul acesta să atingem și chestia dărilor ce le plătește fondul religios. Averea fondului religios e încărcată cu dări foarte mari care adese se percep fără ori ce temei. Astfel e silit fondul în multe cazuri să solviască dări de două ori mai mari, decum de fapt ar fi îndatorit să plătească.

An: aflat dela un specialist în ale birurilor că fondul adese plătește dela o moșie de două ori dările, altă dată, la un schimb, bunăoară, i se socotesc fondului biruri dela bucata veche și dela cea nouă. Ba chiar dela institute cari servesc folosiri sau binelui obștesc, și care sunt scutite de dări, e silit fondul să plătească.

biruri. Așa de bună oară palatul mitropolitan din Cernăuți pe lângă care se află o biserică și două școli (facultatea teologică și școala cantorală), apoi internatul teologilor și cel al cantorilor, apoi oficiile consistoriale, pentru clădirile aceste plătește fondul dări erariale și altele în suma anuală de 24.000 de coroane, unde n'ar avea să plătească nici un ban, deosamă cu toate instituțiunile la fel care beneficiază de scutirea de biruri.

Consistoriul ar trebui să angajeze pe un cunoscător în ale dărilor care să aibă însărcinarea să grijască de rectificarea dărilor pentru averile fondului religionar și din sumele ce vor rezulta din aceste rectificări care, cum ne-a asigurat specialistul, se vor urca la sume de sute de mii de coroane anual, să se creieze institute de binefacere și școli confesionale.

Așa de bună oară ar trebui consistoriul să grijească ca să aibă populația rurală o școală de meserii și de comerț în Cernăuți, sau aiurea. Cu aceasta s'ar pune baza pentru formarea unei stări mijlocii în Bucovina. Și dacă populația dela țară s'ar deprinde a se ocupa de meserii și comerț, atunci de bună samă s'ar îndeletnici a-și căuta câștigul în țară și n'ar emigra cu miile la America în fiecare an.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Înființarea unei școli confesionale de meserii și comerț e o necesitate imperioasă pentru populația rurală, de oarece aceasta dă un procent disparent de frecvență la școala comercială de stat din Cernăuți din smpul motiiv că aici se primesc mai întâi târgoveții și pentru țărani nu mai este loc la școala aceasta. Am putea cita multe cazuri unde fii de țărani fură respinși dela primire de către direcțiunea școlei de meserii și comerț de stat (Handels- und Gewerbeschule), ba chiar și suma de 1200 cor., care incurge anual din fondul religionar pentru sprijinirea elevilor ortodocși, fu înstrăinată menirii sale de către directorii acestui institut prin 15 ani dearându-l, fără ca cineva să-i fi tras la răspundere pentru fărădelegea aceasta.

Chestia rectificării dărilor dela moșiile fondului religionar e o chestie care ar merita o atenție deosebită și de care consistoriul ar trebui să se ocupe în mod serios cu atât mai mult că din rectificările aceste ar rezulta venituri însemnate care s'ar putea folosi pentru scopuri culturale și pentru scopuri de binefacere.

Rectificare.

Stimate d-le redactor,

Rog cu osebită stimă să primiți în prețioasa revistă a D-Voastre rândurile ce urmează:

Relativ la articolul „Antioesterreichische Agitationen in Rumänien“, apărut în „Wahrheit“, n-rul 149 și 150 din 20 Faur a. c., sunt silit să rectific următoarele:

I. In amintitul articol spune: „Ein anderer Großer der Bukowiner rumänischen Nation, ein gewisser Herr Vasile Greciuc, seines Zeichens Professor in Câmpulung, sucht, in der nämlichen Zeitschrift, ebenfalls zu beweisen, daß die oesterreichische Regierung an der Entnationalisierung der Bukowiner Rumänen systematisch arbeite. Ş. m. d.“

Îi vestesc revistei „Wahrheit“ — și dacă în serios pretinde a fi iubitoare de adevăr, facă bine și, prinzând de veste despre cele spuse aici, să reproducă adevărul și în coloanele ei — îi vestesc că nimic n'am cercat să dovedesc „in der nämlichen Zeitschrift“, adică în „Românismul“, anul 1914, n-rul 7 și 8. Cele ce mi le reproșează n'au fost publicate de mine în „Românismul“, după cum pretinde roșieteca „Wahrheit“, ci într'o revistă din Cernăuți. Dacă deci expunerile cari mi le reproșează „Wahrheit“, ar fi fost atât de antiaustriace, după cum pretinde „Wahrheit“ la care nu știu de când, coarda patriotică a devenit așa de sensibilă, atunci de bună samă censura noastră nu le-ar fi lăsat să vadă lumina publicității. Că „Wahrheit“ măcar că-i roșă, totuși voește să fie mai neagră chiar decât e de negru dracul, își va fi având ea motivele ei bine chibzuite. Vorba aceea, „trebuie să cauți de unde trăești“. Dar e infam și perfid să-ți aranjezi interesele tale în fața stăpânirii, debitând minciuni împotriva unui conațional al tău, numai să pari cât se poate de patriot, când ești strâns cu ușa, iar când vei scăpa la larg, să împrști împotriva aceleași stăpâniri, precum mi se pare că s'a mai întâmplat. Deaceea eu unul chiar doresc din inimă ca domniile dela „Wahrheit“ și de astă dată, cu tot zelul lor prea supus, să nu-și vadă rodul strădaniei lor. Și cred că așa se și va întâmpla, căci stăpânul își cunoaște prea bine pe cei care îl slujesc.

Passage dintr'o conferință a mea, ținută în Câmpulungul Bucovinei și publicată în Cernăuți, au fost reproduse, fără să știu ceva, de „Românismul“. Pentru aceasta cred că nu pot fi

tras la răspundere nici chiar de „Wahrheit“. Și dacă aceasta totuși se simte plăcut îndatorită să mă ieie la refec pentru această manifestație de nepatriotism, atunci putea spune adevărul că sunt reproduceri, precum o face b. o., când amintește expunerile d-lui prof. univ. Nistor. Dar ce să faci?! Dl editor al lui „Wahrheit“ discută de obicei mai serios numai cu dela profesor universitar în sus, ceilalți sunt cantități neglajabile.

Cât despre stăpânirea austriacă, am spus-o odată într'o conferință publică, că s'ar putea să ne meargă destul de bine și pe teren cultural și economic. Și dacă aceasta nu se întâmplă mai iute și în așa măsură, precum ar trebui, vinovați sunt numai preinșii norocitori cu sila ai poporului cu politica lor, care se schimbă după cum bate vântul. Și doară numai atâta de e vinovată stăpânirea că nu-i pune mai repede la locul lor, unde și-au câștigat pe urma faptelor lor.

II. Din „Wahrheit“ prind de veste pentru prima oară că aș fi un „Großer Gelehrter der Bukowina“ și un „Großer der Bukowiner rumänischen Nation“. De această veste, hotărât că-mi pare bine; căci orișicum cred că am dreptul să fiu mai mândru de învățătura mea decât editorul lui „Wahrheit“, d-l Michael Chisanovici, „seines Zeichens“ un învățător în Cernăuți și un deputat dietal care e pe ducă. Cât despre celebritatea mea, aceasta o cedez cu plăcere redactorului responsabil al lui „Wahrheit“, d-l Franz cavaler de Draginda la un loc cu d-l editor Mihael Chisanovici.

III. Cu d-l Chisanovici aș mai avea o vorbă, ce privește utracvismul în școala românească. Dar durere, — ce privește școala primară, unde D-Sa poate avea oareșcare experiență și competență, aud că e cu totul de aceeași părere ca și mine, adică școala primară trebuie să fie curat românească națională — cât despre gimnaziu, unde d-l Ch. voește utracvismul să se menție, îi lipsește orișice experiență și competență. De aceea îi pot spune numai atâta: Sutor ne ultra crepidam. Și-i mai doresc încă să-i dea Dumnezeu un băiat, care bine înțeles să nu învețe la bătrânețe românește, ci să fie crescut, ce privește limba, precum e crescut copilul lui badea Gheorghe, și să cerceteze școala primară românească națională, precum și-o dorește d-l Ch., apoi să-l deie la un gimnaziu utracvist, ca să învețe așiși din clasa primă geografia, istoria, zologia, botanica etc. etc. numai în nemțește, după cum cere legea, și apoi după aceea să vadă cât de cuminte și învățat se va face feciorul.

Vasile Greciuc.

„Gramatica latină“ a d-lui Dr. Radu Sbiera.

Un manual de școală, metodic, clar și exact din punctul de vedere științific, e cea dintâiu condiție a învățământului. Căci dacă pentru anumite discipline profesorul (și nu fiecare!) se poate lipsi de carte și un oarecare număr de elevi, sub conducerea acestuia, de-asemena nu va simți necesitatea unui manual, totuș, pentru majoritatea elevilor, dar și pentru profesori, mai ales în vederea unei proceduri unitare la învățământ, o carte bună e indispensabilă. Această lipsă se resimte în deosebi la institutele noastre naționale și la cele utracviste în disciplinele ce se predau românește. De aceea publicații românești în literatură didactică sunt de salutat cu o vie satisfacție, ca niște pietre fundamentale puse la baza culturii noastre.

O astfel de carte, apărută în toamna anului trecut, e și „Gramatica latină“ a d-lui Dr. R. Sbiera, care vine să umple una din cele mai supărătoare lacune în materialul didactic al gimnaziilor noastre, aducând o bază solidă pentru învățământul limbii latine. Lipsesc încă manuale potrivite pentru diferitele clase. Acestea, însă, având ca punct de razim și directivă gramatica d-lui Sbiera, se vor putea alcătui mai cu ușurință și în scurt timp. Dacă lucrul acesta îl va întreprinde d-l Sbiera însuși, ceea ce o dorim, putem avea speranțe bune că învățământul în limba latină se va rădica pe un nivel chiar superior altor gimnazii din țară, de oarece elevii români, învățând limba latină cu mai multă ușurință ca cei străini, din cauza asemănării limbii române cu cea latină, vor putea face progrese mult mai mari, având la îndemână manuale bune.

Acum, care e valoarea specifică a gramaticii d-lui Sbiera? Ni se pare superfluu a accentua exactitatea științifică a materialului gramatical al limbii latine conținut în gramatică. Pentru prezentarea și gruparea lui, d-l Sbiera a avut la îndemână modele celebre și solidele sale cunoștinți. Ceeace, însă, d-sa a trebuit să adune, să grupeze, să creeze așa zicând însuși, e gramatica română care d-sa ne-o dă în manualul său de gramatică latină. Înțeleg prin aceasta raportul ce trebuia stabilit între sistemul gramatical al limbii latine și cel, mai puțin fix și mai ales încă insuficient codificat, al limbii române. Acest raport a fost temeinic studiat și prezentat de d-l Sbiera în mod precis în tot cuprinsul cărții, decâte ori felul de gândire al Românului diferă de cel al Latinului. Relevăm aceasta îndeosebi, pentru că tocmai arătarea

acestor deosebiri face pe elev să pătrundă mai cu ușurință spiritul limbii străine . . . Numeroasele exemple ce urmează regulilor ușurează priceperea funcțiunilor gramaticale, iar regulile înseși sunt exprimate într'o limbă românească bună, limpede și frumoasă, cu o terminologie științifică potrivit aleasă. Toată lucrarea se prezintă ca rezultatul unui studiu vast și conștiincios al unui bărbat de știință care e, totodată, stăpân pe o metodă limpede. Prin publicarea „Gramaticii“ Sale, d. Sbiera a pus la îndemâna școalelor noastre secundare o carte de mare preț, care a fost mult așteptată și pentru care elevii și profesorii îi vor fi recunoscători.

V. V.

Știri mărunte.

Tuturor abonaților și prietenilor noștri li dorim sărbători fericite și le zicem „Hristos a înviat“!

Examene. În termenul din Martie-Aprilie a. c. au dat următorii domni examene înaintea comisiei pentru școalele secundare la universitatea din Cernăuți: Baciuc din istorie, Al. Bocaneț din geografie, dr. I. Gramadă din română, S. Suțu din latină, Ovid cav. de Țopa din geografie și istorie ca obiecte principale, N. Teaciuc, germana; examene parțiale din filologie, științele naturale sau matematică au mai dat d-nii G. Crițan, M. Ieșan, A. Nichitovici, G. Nistor, V. Jitar, apoi d-na: Stefania Mironovici, Polocușeriu, V. Repea, Strejac, Torouțiu și Const. cav. de Țopa din istorie. — D-nii Valerian și Octavian Tarnavski și I. Ursuleac au dat examenul la drepturi cu succes foarte bun.

Numiri. D. consilier Alexandru Popovici, șeful judecătorei din Storojineț, fu numit consilier la tribunalul din Cernăuți. — La direcția de finanțe fură numiți asistenți definitivii domnii: Em. Netea, G. Priscornic și I. Miclea.

Transferare. D. Dimitrie Socolean, practicant în concept la guvernul țării din Cernăuți, fu mutat la prefectura din Suceava.

Caz de moarte. În 11 April a repausat d-na Minodora Voghel, născută Gramatovici, soția superiorului din Mahala.

Concertul școalei din Mariței. Corpul didactic al școalei particulare românești din Mariței a dat cu elevii acestei școale un frumos concert în Suceava. Dirigintele corului a fost d. învățător Fediuc, care e al treilea an la școala particulară și aduce bune servicii cauzei românești

Sprijinitorii școlilor particulare. Ni se scrie din Comărești că d-na Maria de Craigher a donat copiilor sârmani dela școalele particulare din Comărești-centru și Tisovăț în iarna aceasta ca și în cea trecută frumoase străițe. Afară de aceea familia Craigher a procurat copiilor și recvisitele necesare precum caete, penițe, creioane etc. Lemnele necesare pentru încălzitul ambelor școale tot familia Craigher le-a dat din pădurea sa. Pe lângă aceasta d na Maria de Craigher a semnat și o sumă frumoasă la „Fondul școlar“ al „Societății pentru cultură și literatură“. — Cu prilejul acesta să amintim și alți câți-va sprijinitori ai școalelor particulare românești. Astfel d. Ioan cav. de Baloșescul, mare proprietar în Comărești-Bețcov, e președintele curatorului școalelor particulare din Comărești și le dă sprijinul său. D. Isidor cav. de Ianoș, mare proprietar din Panca, îi dă valorosul său sprijin școalei particulare din comuna sa, tot așa și domnișoarele de Vasilco sprijinesc școala particulară din Panca. D. Dr. Radu cav. de Grigorcea, mare proprietar în Presecăreni, sprijinește școala particulară din Hliboca; deasemenea și d. Leon cav. de Constantinovici care e președintele curatorului școalei particulare din Hliboca. Am putea cita încă multe nume ale boierilor noștri cari sprijinesc interesele noastre cultural-naționale, dar ne mărginim deocamdată la aceste câteva și întrebăm: „Oare se poate zice cu cugetul curat că boierii noștri și-au pierdut „simțul național“, cum scrie „Foaia Poporului“?

